

**Kırsal Turizm Kapsamında Festival Turizmi: Ayaş Geleneksel Dut,
Tarihi Evler ve El Sanatları Festivalinin Swot Analiz Yöntemi
Kullanılarak Değerlendirilmesi**

Festival Tourism Within the Scope of Rural Tourism: Evaluation of The Ayaş
Traditional Mulberry, Historic Houses, and Handicrafts Festival Using the
SWOT Analysis Method

Merve ZAYIM*

Makale Bilgisi

Geliş Tarihi: 04.04.2024
Kabul Tarihi: 10.08.2024

Doi:
10.20296/tsadergisi.1464825

Anahtar Sözcükler:

*Kırsal Kalkınma
Kırsal Turizm
Festival Turizmi
Ayaş Dutu*

ÖZET

Alternatif turizm faaliyetleri özellikle son dönemlerde oldukça çeşitlenmiş ve farklı alternatif turizm türleri ortaya çıkmıştır. Temelde deniz, kum, güneş üçlüsü üzerinden gerçekleştirilen yoğun turizm faaliyetleri, insanların isteklerinin ve beklentilerinin değişmesi ile birlikte farklılaşmaya başlamıştır. Bu alternatif turizm türlerinden biri olan kırsal turizm faaliyetleri kırsal kalkınmaya da destek vermektedir. Doğal ortamı ile ön plana çıkan çekiciliklere, geleneksel ve kültürel faaliyetlerin de eklenmesi ile kırsal turizm kapsamında çok çeşitli türler ortaya çıkmaktadır. Çalışmada kırsal turizm faaliyetlerine bir örnek olarak Ayaş'ta gerçekleşen "Ayaş Geleneksel Dut, Tarihi Evler ve El Sanatları Festivali" incelenecektir. 2021 yılında Coğrafi İşaret de alan Ayaş Dut'u bölge için oldukça önemli bir geçim kaynağı olmakta ve bunun kırsal kalkınma açısından turizmde kullanımı, sürdürülebilirliğini de sağlamaktadır. Bu çalışma ile bölge halkı için önemli bir ekonomik parametre olan festival turizminin değerini ortaya koymak ve yapılacak öneriler ile mevcut durumun daha da iyileşmesine olanak sağlaması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmamız, bölge için mevcutta ve gelecekte uygulanması planlanan kırsal kalkınma girişimleri için bir rehber niteliğinde olabilecektir.

Article Information

Submission: 04.04.2024
Acceptance: 10.08.2024

Doi:
10.20296/tsadergisi.1464825

Key Words:

*Rural Development
Rural Tourism
Festival Tourism
Ayaş Mullberry*

ABSTRACT

Alternative tourism activities have diversified significantly in recent times, leading to the emergence of various types of alternative tourism. Traditional tourism activities focused on the trio of sea, sand, and sun have begun to change as people's desires and expectations evolve. One of these alternative tourism types is rural tourism, which also supports rural development. By combining natural attractions with traditional and cultural activities, rural tourism encompasses a wide range of types. This study will examine the "Ayaş Traditional Mulberry, Historic Houses, and Handicrafts Festival" as an example of rural tourism activities. The Ayaş Mulberry, which received a geographical indication in 2021, is a significant source of income, for the region and its use in tourism contributes to its sustainability and supports rural development. This study aims to emphasize the significance of festival tourism as a vital economic factor for the local community and to offer recommendations for further enhancing the current conditions. In this way, our study can serve as a guide for current and future rural development initiatives planned for the region.

Atf İçin

Zayım, M. (2024). Kırsal turizm kapsamında festival turizmi: Ayaş geleneksel dut, tarihi evler ve el sanatları festivalinin swot analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 28(3), 664-686. doi: 10.20296/tsadergisi.1464825

* Arş. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, mervez@istanbul.edu.tr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2191-1957>

GİRİŞ

İnsan doğası gereği çevresinde meydana gelen doğal ve beşerî her türlü olayı, olgu ve nesnelere gözlemleme ve öğrenme isteğinde olabilmektedir. Zaman içinde değişiklik gösterebilen bu faaliyetlerle birlikte turizm faaliyetleri de değişme ve gelişme göstermiştir. Alternatif turizm kavramı kitle turizm faaliyetlerine karşıt bir yaklaşım olarak 1960'lı yıllardan itibaren kullanılmaya başlamıştır (Isaac, 2010: 24). Nitekim yeryüzünün birçok alanında gerçekleştirilen turizm faaliyetlerine kaynaklık eden çok çeşitli mekanlar bulunmaktadır. Günümüzde insanlar teknolojik gelişmelere bağlı olarak kitle iletişim araçlarını ve internet teknolojilerini kullanarak yeni destinasyonlar bulmaktadır (Ercan, 2021: 144). Bu sayede aslında daha önce varlığından haberdar olmadıkları yerleri ve kültürleri de öğrenmiş olmaktadır. Ulaşım konusunda yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte turizmin temel parametrelerinden biri olan ulaşılabilirlik konusunda önemli bir ilerleme kaydedilmiştir. Turistler için; yeni yerler görmek, keşfetmek, farklı kültürlere daha kolay ulaşabilir olmak önemli bir çekici unsuru oluşturmuştur.

Son zamanlarda insanların genel turizm anlayışının değişmesine bağlı olarak alternatif turizm türlerinde çeşitlilik yaşanmaktadır. Bu çeşitlilikle birlikte genel turizm anlayışında olduğu gibi insanları sadece yaz mevsimine bağlı olmadan hareket etmelerine, turizm faaliyetlerinin tüm yıla yayılmasına olanak tanımıştır. Bu sayede turizm gelirleri de tüm yıla yayılmakta ve ekonomik getirisi de artmaktadır. Alternatif turizm faaliyetleri ile çeşitlenen turizm türleri sayesinde ekonomik gelir de artmıştır. Hatta ülkemizde ve dünyada bazı yerler alternatif turizm türleri ile birlikte marka değer kazanarak uluslararası platformda ün kazanmıştır. Ülkemizde Seferihisar, Fethiye, Antalya, Bodrum, Efes; dünyada Roma, Paris, Prag, Floransa bunlara örnek olarak gösterilebilmektedir. Kırsal alanlar sahip oldukları doğal güzellikleriyle ülkemizde sürdürülebilir turizmin geliştirilmesi gereken önemli coğrafi lokasyonlarından birini oluşturmaktadır. Bu turizm türü sayesinde kırsal alanların iktisadi bakımdan kalkınma sürecine katkı sağlarken diğer yandan sosyo-kültürel değerlerin korunarak gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılmasını da sağlamaktadır (Akbaş ve Koday, 2020: 1921).

Kırsal turizm; kırsal alanlarda ortaya çıkan, yaşamı çeşitli yollarla deneyimlemek isteyen, doğa ile daha yakın olmak isteyenlerinin gerçekleşmesine imkân veren ve bu faaliyette bulunacak turistlerin istek ve arzularına cevap vermektedir. Kırsal turizm dünya çapında daha çok gelişmemiş veya gelişmekte olan ulusal ekonomilerin tercih ettikleri bir ekonomik faaliyettir (Gürdoğan ve Tetik, 2016: 96). Son yıllarda insanlar tatillerini doğa ile iç içe geçirme eğiliminde olmakta ve farklı arayış içine girmektedirler (Akova, 2000: 71).

Kırsal turizm faaliyetleri arasında sayılabilecek olan festival turizmi, hem yerel hem de bölgesel alanda oldukça önemlidir. Festival kelimesi, Latince “festa” kelimesinden gelmektedir ve 1200'lü yılların başında kullanıma girmiştir. Bir bölgede her yıl belli aralıklarla kutlanan ve bölge halkı tarafından neredeyse geleneğe dönüştürülmüş etkinliklerin bütününe festival denilmektedir (Kamuran Aydoğdu, 2022: 42). Soyut ve somut eserlerin tanıtılması ve turizm içinde bir kaynak olması sebebiyle korunma bilincinin daha çok gelişmesini de sağlayarak nesilden nesile aktarımında kolaylık sağlamaktadır. Elbette bu koruma kullanma dengesi tam olarak gözetilmeyip yoğun kullanım sonrası yıpranmalar da olabileceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda bölgede yaşayan insanların bu konuda farkındalığının yüksek olması son derece hayati önem taşımaktadır.

Kırsal turizm türlerinden biri olan festival turizmi özellikle kırsal alanlarda kalkınmaya destek verdiği gibi kültürel değerlerin tanıtılması, korunması ve aktarımı konusunda da büyük katkı sağlamaktadır.

Literatür

Çeşitli araştırmacılar farklı zamanlarda kırsal turizm, kırsal kalkınma üzerine çalışmalar yapmışlardır. Kırsal kalkınma ve kırsal turizm konuları özellikle son yıllarda ele alınan konuların başında gelmekte ve değişen insan tercihlerinin bir sonucu olarak alternatif bir yaklaşım geliştirmektedir. Bu doğrultuda yapılan çalışmalardan bazıları; Soykan tarafından 1999 yılında yapılan bir çalışmada doğal çevre ile kırsal kültürün buluşması olarak kırsal turizm kavramı ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır (Soykan, 1999). Bakırcı 2003 yılında yaptığı bir çalışmada Türkiye’de kırsal alanları ele alarak ayrıntılı bir çalışma ile kırsal kalkınma yaklaşımlarını da ele alarak mevcut kırsal

alan kullanımı ve gelecekteki durumu hakkında değerlendirmeler yapmıştır (Bakırcı, 2003). Emekli ve Baykal tarafından 2010 yılında yapılan bir çalışmada kırsal halkın kırsal turizme olan bakış açısı ele alınarak kırsal turizme halkın tepkisi ortaya konmuştur (Emekli ve Baykal, 2010). Bakırcı 2012'de ele aldığı çalışmasında da bunun bir örneğine rastlamak mümkündür. Yaylalar özelinde yapılan bu çalışmada kırsal alanlardaki turizm faaliyetlerinin ekonomik katkısı üzerinde durulmaktadır (Bakırcı, 2012). Somuncu ve Ceylan tarafından 2015 yılında yapılan bir çalışmada da Doğu Karadeniz Bölgesi kırsal alanlarında halk müziği, yerel danslar ve yayla festivalleri ele alınarak bölge halkı için önemine ve kapasitesinin üzerinde bir durum ile de tehlikelerine karşı açık olacağı belirtilmiştir (Somuncu ve Ceylan, 2015). Mansuroğlu ve Dağ tarafından yine 2015 yılında yapılan bir çalışmada Bingöl ilinin peyzaj potansiyelinin kırsal turizm olanakları incelenerek SWOT analizi ile değerlendirme yapılmıştır. Mevcut durum ve potansiyeli üzerinde durularak sürdürülebilir bir anlayışla kırsal kalkınmaya katkı sağlanacağı ortaya konmuştur (Mansuroğlu ve Dağ, 2015). Pollukçu ve Cesur'un 2017 yılında yaptıkları bir çalışmada ise Ayaş kırsal turizminin önemini ele almışlardır (Pollukçu ve Cesur, 2017). Gülçubuk 2018'de yaptığı bir çalışmada Dünya'da ve Türkiye'deki kırsal kalkınma dinamiklerini inceleyerek bunu Ayaş üzerinden çıkarım yaparak aktarmıştır (Gülçubuk, 2018). Tuncer ve Bakırcı tarafından 2021 yılında yapılan çalışmada ise entegre kırsal turizm analizi yapılarak sürdürülebilir bir anlayışla neler yapılması gerektiği ele alınmıştır (Tuncer ve Bakırcı, 2021). Kataya tarafından 2021 yılında ele alınan bir başka çalışmada ise kırsal turizm ve kırsal alanların kalkınması açısından değerlendirilmiştir. Kırsal turizmin kırsal çevreyi koruyarak sürdürülebilir bir bakış açısı ile ele alınması gerektiği aktarılmıştır (Kataya, 2021). Bilge tarafından 2024 yılında ele alınan bir çalışmada ise, kırsal turizmin sürdürülebilir kalkınmaya etkisi üzerinde araştırma yapılmıştır. Türkiye'nin zengin kırsal kaynakların bulunmasına rağmen turizm sektörünün ülke genelinde orantısız dağılmış olması ve bunun getirdiği sorunlar üzerinde durulmuştur (Bilge, 2024). Mutdoğan ve Öktem tarafından 2024 yılında yapılan çalışmada, sürdürülebilir kalkınma açısından turizm olanaklarının geliştirilmesi üzerine bir araştırma yapılarak Kuşadası örneği üzerinde durulmuştur. Burada Kuşadası'nda turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi için önerilerde bulunularak mevcut festival turizm aktiviteler de ele alınmıştır (Mutdoğan ve Öktem, 2024).

Ülkemizin başkentinin ilçelerinden biri olan Ayaş'ta 2003 yılı itibari ile her yıl kutlanan Ayaş Geleneksel Dut, Tarihi Evler ve El Sanatları Festivali çalışma konusunun temelini oluşturmaktadır. Bu festival Ayaş'ta yapılan tek festival olmamakla birlikte Ayaş Domates, Tarihi Evleri ve Kültür Festivali de yapılmaktadır. İlçede sağlık turizm faaliyetleri açısından termal, kaplıca ve içmeler de yer almaktadır. Ayrıca Ayaş'ta el sanatları alanında da kültürel olarak ilgi çekici birçok ürün ve zanaatkarlık da bulunmaktadır. Bununla birlikte gastronomi turizmi faaliyetleri çerçevesinde ele alınabilecek yöresel yemek kültürü de son derece gelişmiştir.

Amaç ve Yöntem

Araştırmada ilk olarak kırsal turizm kavramının incelenerek literatür taraması yapılarak Ayaş ilçesinin genel özellikleri ve kırsal turizm potansiyeli belirlenmiş, ikinci aşamada bu potansiyelin en uygun şekilde ele alınabilmesi için SWOT analizi ile kaynaklar değerlendirilmiştir. SWOT ölçütlerinin belirlenmesi ile SWOT matrisi kullanılarak ölçütler birbirleriyle ilişkilendirilerek irdelenmiştir. Bu sayede, ilçenin mevcut durumu ve kaynaklarının ortaya konulup, zayıf ya da tehdit edici unsurların olup olmadığı tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu analizin kullanılmasındaki amaç; iç ve dış etkenleri de dikkate alarak, mevcut güçlü yönler ve fırsatlardan en üst düzeyde yararlanılarak, tehditlerin ve zayıf yönlerin etkisini de en aza indirecek plan ve stratejiler geliştirmektir. Bu yöntem ile mevcut durum ve özellikleri göz önünde bulundurularak, geleceğe yönelik bir analiz yapılmakta ve bu ölçütlere bağlı olarak yapılan analizlerin irdelenmesi ile bölge ve kırsal turizm hakkında kapsamlı bir bakış açısı geliştirilebilmektedir.

Kırsal Kalkınma

Kalkınma, bulunulan durum veya bir önceki konumdan hareket ederek, sürekli bir değişim halinde olmayı hedef edinen dinamik ve değişken bir kavramdır (Tolunay ve Akyol, 2006: 116). Kalkınma, ülkelerin özellikle belirli bir refah seviyesine çıkmaları konusunda özenle üzerinde durdukları bir konu olmuştur. Kalkınma ile birlikte var olan potansiyellerini değerlendirilebilecek bunları

çoğunlukla ekonomik bir faydaya dönüştürecek ya da yeni potansiyeller meydana getirerek bu anlamda çeşitlilik sağlayacaktır. Kalkınmanın ekonomik girdisinin yanı sıra mevcut kaynakların korunmasının önemini de anlayacağı unutulmamalıdır. Kalkınma konusu farklı alanlara da sirayet ederek çeşitli anlam ve tanımlamalar almıştır. Bunların hemen hepsinin temelinde gelişmişlik seviyesini ve ekonomik refah seviyesini arttırmak vardır. Buradan yola çıkarak özellikle şehirleşme hareketleri ile birlikte kırsal alanlarda meydana gelen boşluğun giderilmesi ve yeniden canlandırılması söz konusu olmuştur. Kırsal kalkınmayı genel itibariyle, insan yaşamını olumsuz etkileyen kırsal çevre şartlarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalardır, şeklinde tanımlamak mümkündür (Tolunay ve Akyol, 2006: 121). Kalkınma konusunun kırsal alanlarda ele alınması ise, özellikle kırsal alanlardan şehirlere yönelik göç faaliyetlerinin doyma noktasına gelmesi ile birlikte ortaya çıktığı söylenebilir. Nitekim herhangi bir kırsal alanda yaşanan tarımsal üretimdeki verim düşüklüğü, göç, yoksulluk, toprak kirlenmesi, tarım alanlarının bölünmesi gibi sorunlar, sadece orada yaşayanları ilgilendirmekten çıkmış ve bütün ülkeyi hatta birçok ülkeyi etkileyen bir durum haline gelmiştir. Bu nedenle dünyada önemli ve büyük kuruluşlar tarafından (Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Avrupa Birliği gibi) kırsal kalkınma olgusuna daha çok kaynak, bilgi, çalışma imkanı ve zaman ayırmaya başlamışlardır (Akova, 2016: 299). Bu nedenle özellikle son yıllarda bu konudaki yapılan araştırma ve çalışmalar artmış, yeni çözümler olasıları bulunmaya çalışılmıştır. Bu alanlarda kırsal kalkınmanın sağlanarak özellikle buralarda yaşanan yoğun göç hareketlerinin önüne geçmek ve tarım faaliyetlerine alternatif ekonomik faaliyetler oluşturarak insanların buralarda kalmalarını sağlamak temel hedeflerin başında gelmektedir. Son yıllarda yaşanan yoğun şehirleşme faaliyetlerinin sonucunda insanlar kırsal alanlara yönelmek istemekte ve tersine göç hareketi ortaya çıkmaktadır. Bu sayede buralarda ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesi hususunda daha kalıcı adımlar atılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında kırsal turizm bu alternatif ekonomik faaliyetlerin başında gelmektedir. Nitekim kırsal turizmin kırsal kalkınmanın temel araçlarından biri olarak kabul görmesi, bu alana daha fazla ilgi gösterilmesine, önemli yatırımlar yapılmasına, çeşitli araştırma ve projeler kapsamına alınmasına zemin hazırlamaktadır (Bakırcı, 2019: 304). Turizm faaliyetlerine verilen önem kalkınma planlarında da kendini göstermiştir. Ülkemizde kırsal turizme yönelik politikalar açısından 1985-1989 yıllarını kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan itibaren kalkınma planlarında doğal, tarihi, arkeolojik, kültürel varlıkların korunması ve turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirilmesi ve dış pazarlarda değişen tüketici tercihleri dikkate alınarak kış, av ve su sporları, festival, sağlık, termal ve gençlik turizmi gibi alternatif turizm gizilgücünün değerlendirilmesi gibi kırsal turizmle ilişkilendirilebilecek politikalara rastlanmak mümkündür (Akova, 2016: 340). Bu durum turizm sektörüne verilen önemin de git gide arttığını göstermektedir. Özellikle 1980'li yıllardan sonra turizm sektöründe yaşanan gelişme ve artan eğilimler bunu kanıtlamaktadır.

Kırsal Turizm

Kırsal alan kavramı irdelendiğinde; kırsal kavramının yabancı dillerdeki karşılıklarına bakıldığında ilk bakışta “köy” kavramı ile özdeşleştirildiği düşünülse de gerçekte “kent” kelimesinin zıt anlamlısı olarak karşımıza çıkmaktadır. İngilizce “rural” olarak belirtilen kırsal kavramı, genellikle “köy”e ait bir anlam yaratmakla birlikte; Türkçede “şehir” kelimesinin, İngilizcede ise “urban” kelimesinin karşıt anlamlısı olarak kullanılmaktadır. Kırsal alanların, ekonomisinin genel itibariyle tarıma dayalı olduğu, yüz yüze ilişkilerin daha yaygın olarak yaşandığı, işbirliği ve uzmanlaşmanın sınırlı ölçülerde geliştiği mekânlarda yaşayan insan topluluklarını içermektedir, şeklinde bir tanımını yapmak mümkün olacaktır. Ancak kırsal alanların durumu gelişmiş olan veya gelişmekte olan ülkelerde birbirinden farklı olmaktadır. Burada bahsi geçen alanlar gelişmekte olan ülkelere ait bir tanımlamayı içermektedir (Akova, 2016: 299, 300).

Kırsal kalkınma konusunda önemli bir parametre olan kırsal turizm, doğal ortamlarda dinlenmek, eğlenmek, keşfetmek ve farklı kültürlerle bir arada olmak amacıyla kırsal bir yerleşmeye giderek konaklamak ve/veya o yöreye özgü etkinlikleri izlemek, öğrenmekle gerçekleşen turizm faaliyetlerinin bütünü olarak tanımlamak mümkündür (Soykan, 1999: 68-70). Kırsal turizm türleri arasında bulunan festivaller, etkinlikler, kırsal macera ve ekoturizm turları, kasaba veya köy merkezlerinde konaklama, doğada bulunma isteği ve çiftlik tatilleri şeklinde sıralanabilmektedir (Irshad, 2010: 5). “*Kırsal turizm, kırsal çekim yerinde yer alan veya sunulan doğal ve kültürel*

güzellikler, faaliyetler ve diğer değerlerin birleşimiyle oluşan turizm şeklidir” (Akova, 2016: 16). İnsanların bu turizm türüne ilgi duymasının sebeplerinin başında ekonomik, toplumsal ve kişisel nedenler gelmektedir. Ayrıca kırsal alanların sahip olduğu bazı kaynaklar da insanlar için çekici unsur oluşturmaktadır. Bu etkenler de birbirini tamamlamakta ancak kişisel özellikler ve ilgi alanları dolayısıyla zaman zaman biri diğerinden daha ağır basabilmektedir (Soykan; 1999: 69). Kırsal turizm faaliyetleri ile birlikte kırsal kalkınma konusuna olumlu etki yapabilmekte, yöre halkı açısından gelir elde edilebilmektedir. Özellikle şehirlere ya da farklı ülkelere yapılan göçler (özellikle ekonomik nedenlerle) azalmakta ve yeni istihdam alanları da yaratılmaktadır.

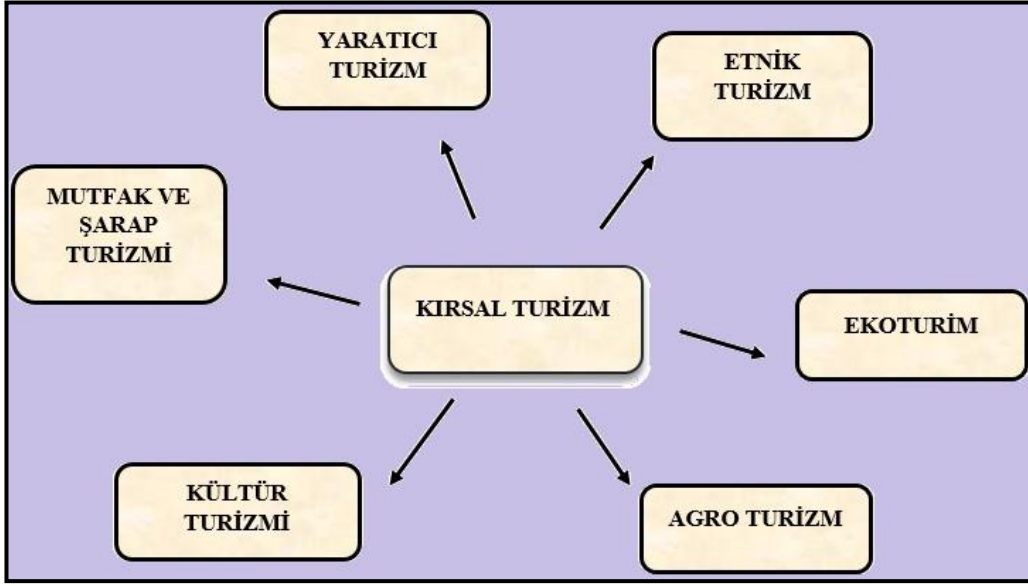
Kırsal turizm, bölgede yaşayan topluma ekonomik girdi sağlamakta özellikle kadının istihdamı açısından da önemli katkılar yapmaktadır. Kırsal alanlarda genellikle tarıma dayalı istihdam olanakları ve gelir kaynakları da kırsal turizm faaliyetleri ile birlikte, bölgeler arası kültürel ve sosyo-ekonomik dengesizliklerin azaltılması, özellikle de kırsal alanlarda yaşayan kadınların statüsünün iyileştirilmesi ve onlara istihdam sağlanması, kırsala özgü değerlerin korunması ve tanıtımına katkıda bulunması açısından kırsal kalkınma oldukça önem arz etmektedir (Akova, 2016: 340). Kırsal kalkınma, belirli bir bölgenin yerel kaynaklarının kullanımına ve yerel topluluğun bu bölgenin kalkınmasına yönelik kararlılığına odaklanmakta ve bu doğrultuda yaklaşım geliştirmektedir (Remoaldo, vd.; 2017: 505). Kırsal kalkınma sayesinde kırsaldan ulusal kalkınmaya uzanan bir gelişme katedilmektedir. Ekonomik girdinin yanı sıra marka değer olarak da işlenmektedir.

Kırsal turizm bir aile turizmi olarak aktarılabılır ve genellikle de orta gelir grubuna tatil yapma imkanı tanımaktadır. Bununla birlikte kültürünü koruma, sahiplenme bilincini uyandırması ile birlikte nesilden nesile aktarımında da önemli bir rol oynamaktadır. Kırsal turizm faaliyetlerinin olumsuz yönleri arasında sayılabilecek bazı unsurlar da yer almaktadır. Bunların başında; sosyo-kültürel baskılar, konaklama sorunu, dışarıdan gelen yatırımcılar, çevre ve gürültü kirliliği, aşırı ziyaretçi baskısı, araç trafik yoğunluğu gibi sorunlar gelmektedir (Emekli, vd.; 2007: 9, Ataya, 2021: 6). Kırsal alanların doğası gereği daha kırılabilir yapıda olmaları turizm faaliyetlerinin olumsuz etkilerinden daha çok etkilenebileceklerini düşündürmektedir (Robert ve Hall, 2001: 13). Ancak bu noktada koruma kullanma dengesi ön plana çıkmaktadır ve bu doğrultuda adımlar atılması gerekmektedir. Turizmin doğru ve planlı olarak hayata geçirildiğinde önemli bir marka ve ekonomik girdi olduğu unutulmamalıdır.

Kırsal turizm bileşenleri arasında en temel özellik faaliyetin kırsal alanda geçmesi kuralıdır. Nitekim bu turizm türünün ortaya çıkış nedenlerinin başında da şehir karmaşasından uzaklaşmak, dinlenmek vb. gibi hususlar gelmektedir. Bununla birlikte kırsal turizm çeşitleri de yine kırsal alanların potansiyeli ölçüsünde şekillenmektedir. Kırsal alanların doğal güzellikleri, tarihi zenginlikleri, geleneksel yapıları, yöresel ürünleri, somut ve soyut kültürel değerleri turizm kapsamında oldukça özel ve önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Bu kaynakların ortaya çıkardığı farklı türler sayesinde turizm faaliyetlerinde çeşitlilik söz konusu olmaktadır.

Kırsal turizm kapsamında konaklama olanakları da diğer turizm sektörlerinin yapıldığı alanlara kıyasla daha kısa süreli konaklama yapılmaktadır. Kırsal turizm genel itibarıyla gününbirlik olarak veya konaklama süresi bakımında nispeten daha kısa olduğu turizm türüdür ve kırsal alanlarda konaklama süresi genellikle bir haftayı bulmamaktadır. Ancak kırsal turizme katılmak isteyenler arasında talep farklılıkları da söz konusu olabilmektedir (Balcı Akova, 2018: 113). Kırsal turizm kapsamında turizme söz konusu olan asıl kaynakların başında doğal ortam koşulları ve sakinlikleri gelmektedir. Son dönemlerde değişen turizm algısıyla birlikte günümüzde insanlar çoğunlukla yoğun şehir hayatından kaçarak sakin bir şekilde dinleneceği alanlar arayışına girmektedir. Bu sayede de ön plana çıkan kırsal turizm faaliyetleri bölge halkı için de kırsal kalkınmaya olanak sağlamaktadır. Bu kapsamda konaklama tercihleri de gidilen kırsal mekanların uzaklığı ya da yakınlığı ile ilişkili olabilmektedir.

Şekil 1: Kırsal Turizm Türleri

Kaynak: Corina, 2018: 350.

Kırsal turizm kapsamında uygulanan başlıca etkinlikleri sıralamak gerekirse; (Soykan, 1999) (Şekil 1):

- Tarımsal çiftliklerde veya köylerde; tarıma ve hayvancılığa dayalı etkinlikler (sebze, meyve, çiçek vb. ürünlerin toplanması, hayvan besleme, hayvansal ürünleri elde etme ve bunları değerlendirme (peynir-yoğurt, yün vb.- işlemleri)). Turistler, bu etkinlikleri izlemekte ya da bizzat katılmaktadırlar (Agroturizm olarak ifade edilebilmektedir).
- Yöresel el sanatlarıyla ilgili faaliyetler (dokumacılık, dikiş, nakış, örgü, seramik, bakır, demir, ağaç, cam işleri vb.) (Yaratıcı Turizm Faaliyetlerine örnek olarak gösterilebilmektedir).
- Müze, anıt gibi kültürel ve tarihi özellikteki alanları gezme, (Kültür turizmi faaliyetlerine örnek olarak ifade edilebilmektedir).
- Milli park, hayvanat bahçesi, doğal anıt, ilginç oluşumlar vb. yerleri ziyaret, (Ekoturizm faaliyetleri kapsamında değerlendirilebilir).
- Yakın çevre turları,
- Piknik,
- Sportif etkinlikler (balıkçılık, avcılık, binicilik, doğa yürüyüşü, bisiklet, voleybol, futbol vb.),
- Sanatsal etkinlikler (koleksiyon, resim yapma, fotoğraf çekme vb.),
- Folklorik faaliyetler (köy düğünü, halk oyunları vb.),
- Yöresel değerlerin öğretildiği kurslar (yemek, geleneksel el sanatları, müzik, halk dansı, spor, yerel üretim teknikleri, şifalı bitkiler vb.), (Mutfak ve Şarap Turizm faaliyetlerine örnek olarak gösterilebilmektedir).
- Bilimsel araştırma ve gözlemler,
- Festival, fuar, konser vb.,
- Kuş Gözlemi ve manzara seyri,
- Yaşlılar ve çocuklara yönelik etkinlikler vb.

Festival Turizmi

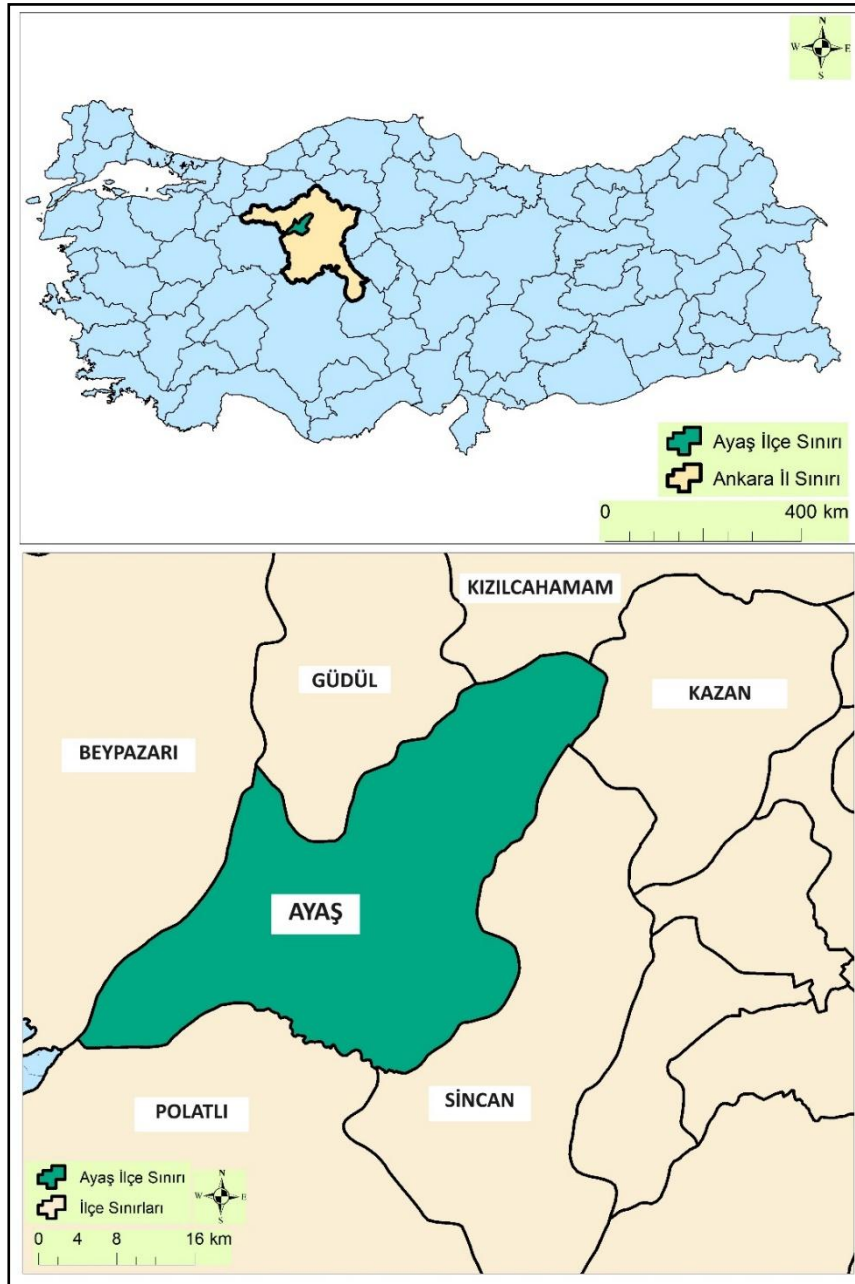
Kırsal turizm türlerinden biri olan festival turizmi özellikle kırsal alanlarda kalkınmayı sağlamaya yönelik önemli faaliyetlerin de başında gelmektedir. Festivaller aynı zamanda yöreye özgü farklı nitelikteki unsurların turizme kaynaklık ederek entegre olmasını sağlamakta ve kaybolmaya yüz

tutmuş olanların da canlanmasına imkan tanımaktadır (Keleş vd.; 2020). Bölge kültürünü tanıtmak, geleneksel değerlerin yaşatılmasını ve nesilden nesile aktarımı sağlamak bakımından da oldukça önemli olan festivaller, turizm faaliyetleri bakımından da çekici bir unsur olmuştur. Özellikle doğal ortamın verdiği sadelik ve sakinlik başlı başına bir çekim unsuru iken, kültürel değerlerin de turizm faaliyetleri içinde sergilenmesi, gösterilmesi ve tanıtılması da son derece ilgi çekicidir. Hatta bu şartlarda bazı bölgeler özelinde kültürel ve geleneksel bazı öğelerin yeniden canlandırılması da söz konusu olacağından kültürel birer miras olan değerlerin kaybolup gitmelerinin de önüne geçilmiş olacaktır.

Festivaller sayesinde bir alanda bulunan turizm destinasyonunun ürün yelpazesini genişletmek için nispeten düşük maliyetli bir yol imkanı tanımaktadır. Ayrıca festivaller bu destinasyonun somut olmayan kültürel mirasını, yerel geleneklerini, etnik özelliklerini ve kültürel görünümünü sergileme fırsatı sunan etkinliklerdir (Kladou, 2011). Festivaller kırsal alanların mevcut değerlerinin ön plana çıkmasına ve bu değerlerin koruma bilincinin oluşmasına da önemli katkılar sunmaktadır. Maddi ve manevi birçok değerın gün yüzüne çıkması ve meraklıları ile buluşması, kültürel bir etkileşim yaratmasının yanı sıra bunun aktarımında da etkin rol oynamaktadır.

Ayaş ve Ayaş Geleneksel Dut, Tarihi Evler ve El Sanatları Festivali

Ayaş; İç Anadolu Bölgesi, Yukarı Sakarya Bölümü'nde Ankara ili sınırları içerisinde, il merkezinin 58 km kuzey batısında yer almaktadır. İlçe yüzölçümü toplam 115.800 ha'dır (Ayaş Kaymakamlığı). İlçenin doğusunda Sincan ve Kazan, kuzeyinde Güdül ve Kızılcacahamam, batısında ve kuzeybatısında Beypazarı, güneyinde ise Polatlı ilçeleri yer almaktadır (Harita 1). Genel olarak düzlük bir bozkır üzerinde uzanan Ankara'nın aksine Ayaş ilçesi engebeli bir arazi üzerinde bulunmaktadır. Yüksekliği 1603 metre olan Abdüsselam Dağı ilçedeki en yüksek dağdır. Uyku, Güzel ve Ahmaşih Dağları da yine ilçe sınırları içerisinde yer alan dağlar arasındadır. Karasal iklimin hakim olduğu sahada kışlar soğuk ve yağışlı, yazlar ise sıcak ve kuraktır. Hakim rüzgar yönü kuzeydoğudan esen Poyraz'dır. Yerel halk dilinde bu rüzgara "Karaçam" denilmektedir. Bunun nedeni olarak yerleşmenin kuzeyinde yer alan Karaçam ormanlarının varlığı olarak gösterilebilmektedir. Zaman zaman kuzey-güney yönlü esen rüzgarlar yıllık sıcaklık ortalamasının düşmesine neden olmaktadır. Başlıca akarsuları İlhan Çayı, Ayaş Çayı ve Ankara Çayı'dır ve bu akarsular ilçe sınırlarını aştıktan sonra birleşerek Sakarya Nehri'ne karışmaktadır. Ankara Çayı üzerinde kurulmuş olan Asartepe Barajı yine Ayaş'ta yer almaktadır.

Harita 1: Ayaş İlçesi Lokasyon Haritası

Toplam 33 mahalleden oluşan Ayaş'ın 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 15.581'dir. Yerleşmenin temel ekonomik gelir kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Ankara'nın en fazla domates üretimi yapılan ilçesi olan Ayaş, Ankara ilinin tahıl ve sebze üretiminin %5'ini karşılamaktadır (Bayar ve Yılmaz; 2018: 106-109). İlçede 2018 yılında yeniden faaliyete geçen salça fabrikası domates üretimini destekler niteliktedir. Bununla birlikte yine ilçede yer alan un fabrikası, yem fabrikası da benzer kolaylıklar sağlamaktadır. Birbirini besleyen bu sistemler sayesinde ürün yetiştirildiği yerde ulaşım maliyeti olmadan doğrudan hammadde olarak kullanılabilir. Ayaş'ın temel geçim kaynağının tarım ve hayvancılık olması sebebiyle yerleşmeden nüfusun büyük bir kısmı ilçenin kırsal mahallelerinde yaşamaktadır. Ankara gibi önemli ve büyük bir şehrin gıda (tarımsal ürün) ihtiyaçlarının büyük ölçüde çevre ilçelerinden karşılanıyor olması onun şehrsel etki sahasını da etkilemekte ve çevresinde yer alan küçük yerleşmeler için ürettikleri ürünlerin satışı için iç pazar imkanı sağlamaktadır.

2007-2023 Turizm Master Planı çerçevesinde termal turizminin geliştirilmesine yönelik, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yapmış olduğu Master Plan'da Ankara, Eskişehir, Afyon, Kütahya ve Uşak illerinin yer aldığı Frigya Termal Turizm Bölgesi'nde 173 bin yatak kapasitesinin yapılması öngörülmüştür. Bu bölge içinde yer alan illerden biri olan Ankara'da Ayaş -Karakaya, İçmeceler, Kızılcahamam, Çubuk-Melikşah, Beypazarı-Dutlu, Kapullu, Merkez Kızılsöğüt, Polatlı-Sarıoba, Polatlı-Özhamamı, Sincan-Yenikent, Mülk, Haymana kaplıcaları bulunmaktadır. Oldukça zengin termal kaynaklara sahip olan Ankara'da bu termal kuşağın oldukça önemli bir kısmını oluşturmaktadır (Yılmaz ve Atay, 2018: 249, 250). Konaklama tesisleri itibariyle son yıllarda artış yaşanmıştır. Özellikle turizm sektöründe yaşanan çeşitlilik buna zemin hazırlamıştır. Faal olarak 7 adet konaklama tesisi bulunan Ayaş'ta bu otellerin 5 tanesi termal otel özellikleri taşımaktadır. Bu konaklama tesislerinin ortalama 2700 kişilik yatak kapasitesi bulunmaktadır. Ancak yine de istenilen ve potansiyeli doğrultusunda değerlendirme yapılamamıştır.

Tarih boyunca Frig, Roma, Bizans gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan yerleşme, önemli ticaret yolları üzerinde bulunmaktadır. Nitekim bugün de Ankara-İstanbul D-140 karayolu da ilçe içinden geçmektedir. Bu karayolunun kuzeyinde kalan yerleşim alanı "Yukarı Ayaş", güneyinde kalan kısmına alan ise "Aşağı Ayaş" olarak tanımlanmaktadır (Pollukçu ve Cesur; 2018: 220).

Antik Dönemde Frig Uygarlığı sınırları içinde bulunan Ayaş'ın, Grekler tarafından Mnizos adıyla kurulduğu düşünülmektedir. Bizans Dönemi'nde olduğu gibi bugün de, özellikle sağlık turizmi açısından adından söz ettiren Karakaya mevkiine doğru genişlediği bilinmektedir (Karabacak, 2018: 79). Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı döneminde de ön planda olan yerleşme bu özelliğini önemli ticaret yolları üzerinde olmasına borçludur. Ancak, Ayaş'ın sahip olduğu önem sadece önemli ticaret yolları üzerinde kalmasında açıklanamaz; ayrıca önemli şifalı su kaynakları, savunma açısından son derece stratejik bir noktada olması, verimli tarım alanlarının bulunması da bu durumun ortaya çıkmasında etkin bir rol oynamıştır.

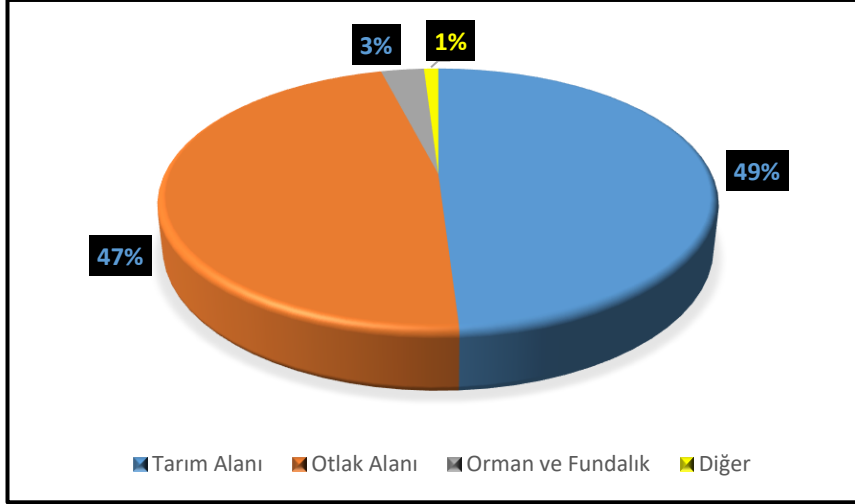
Ayaş isminin Ayas kelimesinden geldiği bilinmekle birlikte, Ayas öz Türkçede "Parlak, aydınlık gece" demektir. Ayaş, bir Türkmen oymağı olarak Oğuz Türklerinin Bozok Kolu, Günhan Oğulları, Bayat Boyu, Barak Obasına bağlıdır. Ayaş ve civarında Bayat, Avşar, Peçenek, İlhan, Kayı ve Kargı gibi Oğuz Boylarına ait isimleri taşıyan yerleşim yerleri bulunmaktadır. Selçuklu ordusu 1073 yılında doğu ile batının çeşitli merkezlerini birbirine bağlayan önemli bir yol üzerindeki 5 büyük piskoposluk alanlarından biri olan Mnizos'u fethederek Ayaş Oymağını bu bölgeye yerleştirmiştir. Döneminin en önemli ticaret yollarından biri olan Tarihi İpek Yolu üzerinde bulunan Ayaş'ta; 1703 yılındaki fethi sonrasında savunmaya elverişli olması, şifalı su kaynakları gibi zenginlikleri nedeniyle yoğun yerleşme faaliyetleri yaşanmıştır. Kale, kaplıcalar inşa edilmiş ve ilk yerleşim nüvesi olan Karakaya mevkiinden Ayaş Çayırı'na doğru genişleme kaydetmiştir. Osmanlı döneminde de bu imar faaliyetleri devam ederek cami, mescit, hamam ve çeşitli kamusal binalar inşa edilmiştir (Doğan, 2012: 59, Yücel, 2018: 47). Kırkevler mevki denilen Osmanlı Dönemi eseri olan kaplıca Ayan Kapısı olarak geçmektedir (Ayaş Belediyesi; 1999: 9). İnşa edilmiş olan bu yapılar günümüzde de çekiciliği korumakta ve festivallere konu olmaktadır.

Tarih boyunca önemli yol güzergahları yerleşmelerin kurulmasına, gelişmesine ve zenginleşmesine neden olmuştur. Bu bağlamda ulaşım fonksiyonu özelliğini zamanla yitiren yerleşmeler de beslenememiş ve önemini kaybetmiştir. Ayaş bu durumun tam aksine tarihin her döneminde önemli yol güzergahı üzerinde bulunmuş ve önemini sürdürmüştür. Bugün bile Ankara-İstanbul karayolu yerleşmeden geçmekte ve onu şehir fonksiyonları açısından beslemektedir. Ayrıca önemli tarım faaliyetleri de yerleşmenin ekonomik gelirene katkı sağlamaktadır.

Ayaş'ta yoğun miktarda üretimi yapılan buğday ve domatesin yanı sıra dut üretimi de son derece fazladır. Ayaş'ın 1158 km² olan toplam yüzölçümünün % 49'u tarım alanlarından, % 47'si otlak alanlarından, % 3'ü orman ve fundalık alanlardan % 1'i ise diğer alanlardan (yerleşim alanı, vb.) meydana gelmektedir (Grafik 1). İlçede en fazla tarım alanına sahip olan mahalle, şehir merkezinin güneydoğusunda yer alan Oltan Mahallesi'dir (6.774 ha.). Oltan Mahallesi güney ve güneydoğuda yer alan Tekke ve Gençali mahalleleri takip etmektedir. Ayaş İlçesi tarım alanlarının %90'ı tahıl ve baklagillere; % 8'i başta domates olmak üzere sebze ve %2'si de dut ve kiraz başta olmak üzere meyve alanlarına ayrılmıştır. Ayaş'ta dut alanı ve verimi en fazla olan mahalle Hocasinan

Mahallesi'dir. Dut, ilçenin güneybatısındaki mahallelerde alansal olarak fazla olmakla birlikte verimi de yüksektir. (Bayar ve Yılmaz, 2016: 107-109, 114, 117). Ankara'nın domates başta olmak üzere sebze ve meyve ihtiyacı Ayaş'tan karşılanmaktadır. Ayaş domatesi 2022 yılında coğrafi işaret almış ve bir marka haline gelmiştir. Buna ek olarak ilçede bir diğer önemli ekonomik faaliyet türü olan hayvancılık faaliyetleri neticesinde Ankara'nın süt ihtiyacının önemli bir bölümü de yine buradan karşılanmaktadır.

Grafik 1: Ayaş İlçesinde Arazi Kullanımının Mekansal Dağılışı

Kaynak: Tüik, Bayar ve Yılmaz, 2016.

Festival Değerleri

Ayaş Dutu; Latince tür adı "*Morus alba*" olan akdutlardan elde edilmektedir ve meyveleri 10-50 mm uzunluğunda, iri ve dolgun yapılıdır. İlçede karadut meyvesi de bulunmaktadır ancak söz konusu marka değere sahip olan dut beyaz duttur (Fotoğraf 1a). Bu dutun fidan dikimi Mart ve Nisan aylarında hasadı ise Haziran ve Temmuz aylarında özellikle de günün serin saatlerinde yapılmaktadır. Dut meyvesi, uzak yerlere taşınmaya uygun bir ürün olmadığından genellikle Ayaş ilçesine yakın pazarlarda tüketime sunulmaktadır. Dutun bol olduğu dönemlerde ise, hasat zamanında güneşte kurutularak tüketilmektedir (Türk Patent Kurumu, 2024).

2021 yılında coğrafi işaret alan Ayaş Dutu, markalaşmıştır ve Ayaş'ın adı domatesin yanında dut üretimi ile de anılır olmuştur. Ülkemizde dut üzerine festival yapan tek yer Ayaş'tır. Her yıl Temmuz ayında "Ayaş Geleneksel Dut, Tarihi Evler ve El Sanatları Festivali" yapılmakta ve kırsal kalkınmaya katkı sağlanmaktadır. Eylül ayında da bir diğer coğrafi işaretli ürünü olan domates (Fotoğraf 1b) ile ilgili olarak "Ayaş Domates, Tarihi Evler ve Kültür Festivali" de yapılmaktadır. Tarihi zenginlikleri, kültürel birikimleri ve önemli tarım ürünleri ile bugün adını sıkça duyduğumuz Ayaş'ta kırsal turizmin değerli merkezlerinden biri olmuştur.

Fotoğraf 1a: Ayaş Dutu**Fotoğraf 1b:** Ayaş Domatesi

Kaynak: Türk Patent Enstitüsü.

Ayaş Belediyesi tarafından 2003 yılından itibaren düzenlenen ve gelenekselleşen “Ayaş Geleneksel Dut, Tarihi Evler ve El Sanatları Festivali” nde çevre ilçe ve illerden belediyeler, firmalar, çiftçiler de tanıtım ve satış amaçlı standlar açmaktadır. Genellikle 2 gün devam eden festival tarihi, dut hasadına yakın zamanlarda yapılmaktadır. Genel itibarıyla Ankara ve yakın çevresinden gelen hemen her yaşta ziyaretçiye ev sahipliği yapmaktadır. Festival kapsamında Ayaş’ta dut üreticileri arasında en iyi dut üreticisi, festivale katılan misafirler içinden seçilen yarışmacılar arasında en hızlı dut yeme yarışması ve dut güzeli yarışmaları gibi etkinlikler de yapılmaktadır. Ayrıca el sanatları standları da açılmaktadır. Üreticiler doğrudan tüketici ile buluşmaktadır (Fotoğraf 2b). Ayaş tiftiğinden örülen çeşitli el sanatları (çorap ve eldivenler, tığ oyaları, kilim dokuması işlemler, bindallı ve tel kırma çevre işlemleri ile boyamayla yapılan işler, testi süslemeleri) ve çeşitli hediyelik eşyalar festivalde sergilenmektedir (Fotoğraf 2a). Ayaş güveci, sarma, baklava, hoşmerim, bazlama, gözleme, analıkızlı çorba, dut dibi siyer, sebit, helip dolması, kelle ve börek gibi yöresel yemekler de misafirlere sunulmakta (Cesur, 2019: 69, Doğan, 2012: 69) ve böylece gastronomik olarak da ilgi çekmektedir. Dut dibi siyer yemeğinin adı, hemen her evin bahçesinde bulunan dut ağacından gelmektedir. Dut ağacının altında yedikleri için bu ismi almıştır. Dut Ayaş’ta yemeklere, festivallere adını verecek kadar insan yaşamının içinde yer almaktadır.

Fotoğraf 2a: Ayaş Geleneksel Dut, Tarihi Evler ve El Sanatları Festivali’nde yün eğiren Ayaş kadını temsil eden oyuncakların bulunduğu stand; **Fotoğraf 2b:** Ayaş Geleneksel Dut, Tarihi Evler ve El Sanatları Festivali’nde dut ve kiraz (Doğan; 2012).

Geleneksel Mimari: Geleneksel tarihi kültür miraslarından olan hamamlar, çeşmeler, konutlar, camiler bölgenin önemli değerleri arasındadır. Festivale konu olan bu yapıların korunarak günümüze kadar ulaşmış olması önemli bir tarihi birikimdir. Kültürel özelliklerin mekana yansımaları olan bu yapılar zamanın en büyük tanıklarındır. Çalışma sahası olan Ayaş'ta, güncel veriler ışığında Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından tescillenmiş 127 adet koruma altına alınmış sivil mimari örneklerinden olan 113 konut ve bununla birlikte 6 adet çeşme, 2 adet hamam, 6 adet cami bulunmaktadır (Ayaş Belediyesi, 2024). Koruma altına alınarak tescillenen geleneksel evler Türk işçiliği ve mimarisinin de önemli örneklerindedir (Fotoğraf 3). Yapılan bu cami ve mescitlerden en erken zaman tarihlendirilen XIV. yüzyılın sonu XV. yüzyılın başında inşa edilen Ayaş Ulu Cami'dir. Bu cami ile başlayan Ayaş cami ve mescit geleneği Ayaş'ta farklı yüzyıllarda da aynı üslupla devam etmiştir (Ersay Yüksel, 2018: 340). Festivale konu olan bu geleneksel evler bölge tarihi mirası açısından son derece önem arz etmektedir. Ayaş evleri; *"geleneksel Türk evlerinin tipik özelliklerini taşır. Genellikle iki katlı ve yarı kâgir, yarı ahşap olan evlerin zemin katında ahır, kiler ve büyük evlerde hizmetkâr odası gibi mekânlar bulunur. Asıl yaşama alanı olan üst katlarda sofa etrafına konumlanan iki veya üç odanın yanı sıra mutfak ve tuvalet-banyo gibi servis mekânları bulunmaktadır. Bütün mekânların üstü ahşap tavanla örtülüdür. Dış yapıda, balkon biçiminde çeşitli türde çıkmalar ve ahşap kafesli pencereler görülür."* şeklinde aktarılmaktadır (Acar, 2013: 79). Meskenlerin inşasında topoğrafik yapı, iklim, kullanılan yapı malzemesi ve kültürel birikim yöresel mimarinin oluşmasında etkili olmuştur. Evlerde taşıyıcı malzemeler genel itibarıyla taş ve ahşaptır. Ahşap karkas yapısı, Ayaş Evleri'nin en belirgin özelliklerinden biridir. Beypazarı çevresinden getirilen Sarıçam, Güdül çevresinden getirilen Karaçam ve bu yapıların ana malzemeleridir. Dolgu malzemesi ise; tuğla ve kerpiçtir. Kerpiç malzeme; ekonomik duruma bağlı olarak bazı evlerin bütün katlarında, bazı evlerin ise yalnızca alt katlarında kullanılmıştır. Tuğla malzeme; genellikle evlerin üst katlarında kullanılmıştır. Tuğlalar bazı evlerde estetik bir görünüm vermek için değişik şekillerde örülmüş ve sıva yapılmadan açık bırakılmıştır (Ünal, 1992). Ayaş'ta bulunan evlerin bazıları avlulu olarak inşa edilmiştir ve bu avlulu evlerin bazılarında giriş avludan yapılmakta, bazılarında ise giriş hem avludan hem de yoldan yapılmaktadır. Genellikle iki, üç katlı olan bu evlerin zemin katında ahır, kiler, tuvalet ve büyük evlerde de hizmetli odası gibi servis mekanları bulunmaktadır. Üst katlar ise asıl yaşam alanını oluşturur. Sofa etrafında odalar dizilmiştir ve odaların hemen hepsi sofaya açılmaktadır. Ayaş'ta geleneksel evlerin büyük kısmı iç sofalı olarak planlanmıştır. Yemek yeme, yatma, yıkanma gibi yaşam alanları bu katta bulunmaktadır (Soydemir, 2023: 66).

Tescilli olan bu yapıların korunması ve sürdürülebilirliği çok kapsamlı ve paydaşlı bir anlayışla gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu yapıları tanımlamak, tanıtmak ve korumakla görevli ilgili kurum ve kuruluşların yanı sıra bölgede yaşayan yerel halkın da bu koruma sürecine doğrudan dahil edilmesi ve katkı sağlaması gerekmektedir (Uğurlu, Somuncu, 2018: 362). Böylece korumanın önemi idrak edilerek çevreye, topluma, doğal ve tarihi mirasa saygılı bir anlayış geliştirilecektir. Bununla birlikte söz konusu değerlerin sürdürülebilirliği de sağlanmış olacaktır. 2018 yılında 51 tane olan tescilli konut sayısı 2024 yılında 127'ye çıkmıştır. Bu durumda yapılan festivallerle birlikte mevcut tarihi mirasımız üzerinde korunma dengesinin de sağlandığını söylemek mümkün olacaktır.

El Sanatları: Ayaş, özellikle Türk el sanatları açısından oldukça ön planda olan bir yerleşmedir. Günümüzde çoğunlukla ortadan kaybolmuş ya da kaybolmaya yüz tutmuş zanaatkarlığın bu gibi festivaller ile adını duyurması ve yaşatılmaya çalışılması son derece kıymetlidir. Somut kültürel mirasımız olan el sanatlarının yaşatılması ve nesilden nesile aktarılması açısından da oldukça önemlidir. Ayaş'ta dokuma iplikleri kapatılarak yapılan işlemler içerisinde yer alan “dival işleme tekniği” ile yapılmış farklı tip ve şekillerde işlemler yer almaktadır. Türk işleme sanatında önemli bir yeri olan Dival işlemede tersi ve yüzü farklı görüntüde olan ve tek yüzlü bir işleme tekniğidir. Yatak örtüsü, gelinlik işçiliği, kaftan, sedir örtüsü üzerinde bu işlemler yapılmaktadır (Ülker, 2009) (Fotoğraf 5b). Ayaş tiftiğinden beş şiş ile örülen örülen yün ve tiftik çorap ve eldivenler, tığ oyaları, iğne oyası, titanyum el nakışı, ahşap ve kumaş boyama, dekoratif pano, el nakışı, bindallı, tel kırma, bindallı işi, çevre işlemleri Ayaş'a özgü el sanatları ve kunduracılık, yemenicilik, bakırcılık, dokumacılık, keçecilik, semercilik, testicilik (Fotoğraf 5a), demircilik, çilingirlik zanaatkarlıklar arasındadır (Cesur, 2019: 67, Kamuran Aydoğdu, 2022: 43). Ayaş yöresinde önemli bir diğer el sanatı da kanaviçe işlemleri ve tentenedir (Doğan, 2012: 69). El sanatlarının üretiminde kullanılan tiftik lifinden elde edilen ipler kullanılmaktadır. Tiftik iplik yapım aracı olarak Fengere kullanıldığını bildirmektedir (Erdoğan, vd., 2018: 372) (Fotoğraf 4b). Ayrıca tiftikten örülen çoraplar anahtarlık gibi hediyelik eşyaya da dönüştürülmektedir (Fotoğraf 5c).

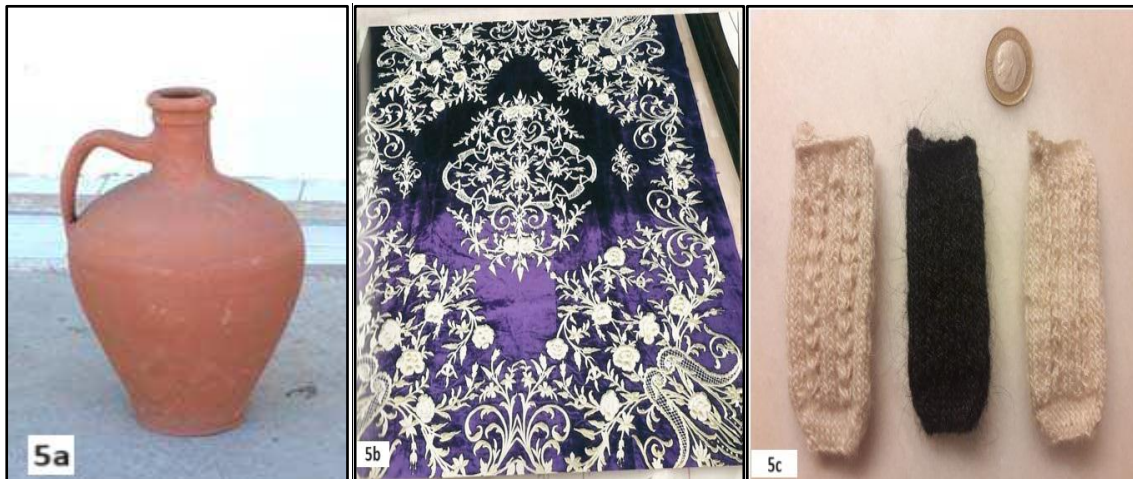
Fotoğraf 4a: Ayaş Tiftik Çorabı

Fotoğraf 4b: Fengere

Kaynak: Fotoğraf 4a: Pollukçu ve Cesur, 2018; Fotoğraf 4b; Erdoğan, vd, 2018.

Fotoğraf 5a: Ayaş Testisi **Fotoğraf 5b:** Dival İşlemleri Örneği **Fotoğraf 5c:** Ayaş Tiftik Çorap Anahtarlıklar

Kaynak: Fotoğraf ?a; Çakı vd., 2007; Fotoğraf ?b; Ülker, 2009; Fotoğraf ?c; Erdoğan, vd. 2018.

Önemli bir ürün olan tiftik Batı dillerinde “mohair” olarak bilinmektedir. Dış pazara ülkemizden yayılan Ankara keçisinin yününden elde edilmektedir. Arapçada “seçilmiş, seçkin” anlamına gelen “muhayyer” ve İngilizcedeki “hair” kelimelerinin birleşmesi ile oluşmuştur. Yüksek kalitesi

nedeniyle batı dillerinde elmas iplik ve asil yün olarak da bilinmektedir (Tiftik Raporu, 2017). Ayaş'ta da yoğun olarak yetiştirilen tiftik keçisinden (Ankara Keçisi) elde edilen bu lifin ince olması, lif üzerindeki pul yapısının sert olmaması gibi özellikleri sayesinde ince ve yumuşak olmasıyla teni tahriş etmemektedir. Tiftik; soğuk havalarda ısıyı iyi tutarak bir yandan da hafif yapısı sayesinde vücudun hava almasını sağlar, yazın da sıcağı dışarıda tutarak adeta bir bariyer görevi görür. Tek başına ya da karıştırılarak kullanılabilirdiğinden sorunsuz kumaş yapısı sunmaktadır. Tiftiğin değerlendirilmesinde elde edildiği keçinin yaşı belirleyici olmaktadır. Genç keçilerden üretilen ince tiftik, giyim eşyası gibi alanlarda kullanılırken, yaşlı hayvanlardan elde edilen kalın tiftik ise daha çok halı ve dış giyim ürünleri imalatında kullanılmaktadır (Tiftik Raporu, 2017). Ankara Sofu adıyla bilinen tiftik ürünü Osmanlı Dönemi'nde XIV. yüzyıldan XVIII. yüzyıla kadar padişah kaftanlarının ve kadınların giydiği Feracelerin kumaşları olmuştur. Bununla birlikte ev tekstili açısından da tiftik önemli bir ürün niteliği taşımaktadır. Aleve dayanıklılığı ve yüksek emiciliği ile dekorasyon kumaşları olarak da oldukça kıymetlidir (İmer, 1992). Bu kumaş da 2023 yılında coğrafi işaret olarak bir marka değeri olmuştur. Bölgede yer alan kadınlar bu el sanatlarının yapımına devam etmekte ve el sanatları için kurslar da verilmektedir.

Diğer Kırsal Turizm Faaliyeti Değerleri: Ayaş'ta kırsal kalkınmaya destek olacak bir diğer turizm faaliyeti de sağlık turizmidir. Bu turizme kaynak olacak zenginliklerin başında termal ve kaplıcalar gelmektedir. Selçuklular döneminden kalan tarihi bir hamam olan Karakaya Kaplıcası bölgenin en ünlü içme ve kaplıcasıdır (Fotoğraf 7a). Dünya sağlık turizmindeki payının artırılarak daha çok girdi sağlanması noktasında, Türkiye 2007-2023 Turizm Master Planı çerçevesinde termal turizmin geliştirilmesi için oluşturulan 4 termal turizm bölge içinde yer alması da bölgenin önemini kanıtlar niteliktedir. Bununla birlikte yemek kültürü açısından Ayaş yöresel yemekleri de oldukça ilgi çekicidir. Bu yemeklerin başında; analıkızlı çorba, patlıcan patlatması, bulgur aşısı, cilbir, şebit, sübere, ağız, vezir parmağı, kiman, tıfran çalkalama, koyutmaç, mancar, cennet küngü, dut dibi siyer, kapama (Fotoğraf 6a), mıhlama, helip (halep) dolması (Fotoğraf 6b), kelle, hoşmerim ve mıhlama bulunmaktadır (Doğan, 2012: 69, Ayaş Belediyesi, 1999: 35). 2018 yılında Ankara Kalkınma Ajansı tarafından yapılan bir anket çalışmasında turist eğilimleri incelenmiştir. Bu çalışmada Beypazarı'ndan sonra ikinci sırada Ayaş yer almıştır. Ancak inceleme sonuçlarında Ayaş'ı daha çok 40 yaş üstü nüfus termal kaplıcaları dolayısıyla daha çok tercih etmekte olduğu sonucuna varılmıştır (AKJ, 2018). Ayaş zengin yemek kültürü ile bu bağlamda gastronomi turizmi açısından da ön plana çıkmaktadır. Ayaş'ta spor turizm faaliyetleri kapsamında yamaç paraşütüne olanak tanınması da bir diğer önemli çekici unsuru oluşturmaktadır (Fotoğraf 7b). 2009 yılından beri 330 metre yükseklikte bulunan Kumludoruk Tepesi'nden yapılan bu faaliyet kapsamında spor severler tarafından ilgi çekmektedir. Eğitim pisti olarak da kullanılan tepede, çeşitli rekor denemeleri de yapılmaktadır. Kirazdibi Göleti ve çevresinde yer alan kamp alanı da alternatif turizm kapsamında bir çeşitlilik sunmaktadır. İnsanların şehir alanlarının gürültü ve stresinden uzak ve doğa ile baş başa vakit geçireceği bir alan olan gölet çevresi de oldukça ilgi çekicidir.

Fotoğraf 6a: Ayaş'ın Meşhur Kapaması**Fotoğraf 6b:** Helip (Halep) Dolma

Kaynak: Ayaş Belediyesi.

Fotoğraf 7a: Karakaya Kaplıcası

Kaynak: Cesur, 2019.

Fotoğraf 7b: Kumludoruk Tepesi Yamaç Paraşütü

Kaynak: Ayaş Belediyesi.

Ayaş Kırsal Turizm Faaliyetlerinin SWOT Analizi İle Değerlendirilmesi

SWOT analizi, genel tanımı itibarıyla bir işletmenin veya bir projenin güçlü yönlerini (Strengths), zayıf yönlerini (Weaknesses), fırsatlarını (Opportunities) ve tehditlerini (Threats) değerlendirmek için kullanılan bir stratejik yönetim aracıdır. Bu analiz sayesinde stratejik kararlar alınmakta ve politikalar belirlenmektedir. Bu kapsamdan hareketle Ayaş ilçesinde mevcut kırsal turizm potansiyelinin bir değerlendirilmesi yapılmış orta ve uzun vadede karşılaşılabilecek zayıflıklar, tehditler ile güçlü ve fırsat sunan yönleri ele alınmıştır.

Tablo 1: Ayaş İlçesinde Kırsal Turizm Faaliyetleri ve Festival Turizminin SWOT Analizi Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Önemli ulaşım güzergahı üzerinde bulunması ➤ Eşsiz doğal güzelliklere sahip olması ➤ Kültürel ve tarihi miras öğelerine sahip olması ➤ Termal su kaynaklarına sahip olması ve bu faaliyetlere yönelik konaklama imkanının sağlanması ➤ Zengin yöresel yemek kültürüne sahip olması ➤ Başkent Ankara'ya yakın olması ➤ Yoğun tarımsal ve hayvancılık faaliyetlerinin yapılabiliyor olması ➤ Ayaş Dutu ve Ayaş Domatesi olarak iki ürününün coğrafi işaret olarak markalaşmış olması ➤ Verimli arazisi sayesinde yoğun tarımsal faaliyetler yapılması ➤ Zengin el sanatları ve zanaatkarlığın gelişmiş olması ➤ Geleneksel mimarinin izlerini taşıyor olması ➤ Yerel yönetimler tarafından festival gibi kırsal turizm öğelerine önem veriliyor olması ➤ Halkın kırsal turizm faaliyetlerinin yapılmasına sıcak bakması ➤ Çevresinden büyük sanayi tesislerinin, fabrikaların bulunmaması ➤ Şehirsellikten ve gürültüden uzak olması ➤ Temiz havası ve sakin yaşam tarzı ➤ Diğer turizm çekim merkezlerine yakın olması (Güdül, Nallıhan, Beypazarı) ➤ Spor Aktivitelerine İmkan Tanınması (Yamaç Paraşütü) ➤ Tiftik keçisi yetiştiriciliğinde öne çıkması 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Göç faaliyetleri sonrasında özellikle genç nüfusun (aktif) nüfusun azalması ➤ Altyapı olanaklarının yetersiz olması ➤ Tanıtım ve pazarlama eksiklikleri ➤ Konaklama ve yeme-içme alanlarının yetersizliği ➤ Bölgeye gelen yabancı turistler için yerel halkın yabancı dil seviyesinin düşük olması ➤ Üretilen yöresel ürünlerin pazarlama aşamasında yaşanan yetersizlikler ➤ Kültürel etkinlik alanlarının eksikliği ➤ Festivallerin tanıtımının yeterince yapılamaması ➤ Alternatif turizm faaliyetlerin yetersiz tanıtımı ➤ İlçede müze olmaması ➤ Turizm faaliyetleri için kalifiye eleman eksikliği ➤ Şehir içi ulaşımın (toplu taşıma) yetersiz olması
Tehditler	Fırsatlar
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Çevre Kirliliği ➤ Plansız Kentleşme ➤ Marka değer olan Ayaş Dutu ve Ayaş Domatesinin üretiminin azalması ➤ Çevresinde turizm faaliyetleri açısından gelişmiş olan Beypazarı, Güdül ve Nallıhan'ın gölgesinde kalması ➤ Koruma kullanma dengesinin sağlanamaması sonucunda doğal ve tarihi kültürel mirasın zarar görmesi ➤ Ülkesel ölçüde yaşanan ekonomik kriz ve zorluklar ➤ Nüfusun azalması ➤ Göç ➤ Geleneksel Yaşamdan Uzaklaşılması 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Asarcık Barajı, Kirazdibi Göleti, Karakaya Kaplıcası (Kırkevler), geleneksel mimari yapıları gibi doğal ve tarihi kültürel miras kaynaklarının varlığı ➤ Ülkemizde alternatif turizmin giderek gelişmesi ➤ Ayaş'ın Türkiye 2007-2023 Turizm Master Planı çerçevesinde termal turizmin geliştirilmesi için oluşturulan 4 termal turizm bölge içinde yer alması (Frigya Termal Turizm Bölgesi) ➤ Gelişmiş yöresel yemek kültürü ➤ El sanatlarının devam ettirilmesi ➤ Ayaş ve çevresini konu alan bilimsel çalışmalar ➤ Büyük şehirlere olan yakınlık ➤ Önemli ulaşım güzergahları üzerinde yer alması ➤ Çeşitli alternatif turizm faaliyetlerine olanak tanınması (Spor Turizmi, Festival Turizmi, Kültürel Turizm, Sağlık Turizmi, Gastronomi Turizmi, İnanç Turizmi vb.)

	➤ Sahip olduğu bu çeşitli alternatif turizm faaliyetleri sayesinde 12 ay tüm mevsimlerde turizm imkanı sunması ve böylece ekonomik gelir olarak fayda sağlaması
--	---

Tablo 1'den de görüldüğü gibi, Ayaş'ın güçlü ve avantajlı olduğu kısımlar oldukça geniş bir perspektif sunmaktadır. Mevcut doğal, kültürel mirasının iyi korunması ve sürdürülebilir bir anlayışla aktarımı son derece önem arz etmektedir. Bölge ekonomisine katkı sağlayan kırsal turizm faaliyetleri sayesinde bu miraslarının koruma kullanma dengesine dikkat edilmesi gerekmektedir. Ancak bunlar sağlanırken tehdit ve dezavantajları göz ardı edilmemeli ve bu koşullar altında devamlılığı sağlanmalıdır. Bahsi geçen dut, kiraz, domates gibi ürünlerin bakımı ve yerel tat dokusu korunmalı coğrafi işaret marka değeri dikkatle değerlendirilmelidir. Bölge için önemli olan tiftik yetiştiriciliği de teşvik edilmeli ve bu yönde adımlar atılmalıdır.

Yöresel yemeklerinin ve bahsi geçen Ayaş Geleneksel Dut, Tarihi Evler ve El Sanatları Festivali için tanıtım ve pazarlanması noktasında daha iyi bir strateji izlenerek bu yönde gerekli noktalara dikkat edilmesi gerekmektedir. Özellikle yerel yönetimlerin etkili olduğu bu faaliyetlerde gereken önemin üzerinde durulmalıdır.

Sağlık turizmi açısından da oldukça önemli bir güzergah üzerinde bulunan Ayaş, bu konuda konaklama imkanlarını daha da artırarak geniş kitlelere hitap edebilmeli ve bu konuda diğer kırsal turizm kaynakları ile entegre hareket edebilmelidir. Nitekim 12 aya yayılabilecek bir turizm potansiyelinin olması kırsal kalkınma açısından da önemli bir kaynaktır.

İlçeye yapılabilecek müze ile mevcut el sanatları, zanaatkarlık faaliyetleri sergilenerek gelen ziyaretçilere festival günleri dışında da tanıtım sağlanabilecektir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kırsal turizmin genel itibarıyla kırsal kalkınma açısından son derece önemli olması yadsınamaz bir gerçektir. Nitekim çeşitli araştırmacılar tarafından yapılan araştırmalar ve çalışmalar da bunu destekler niteliktedir. Tüm turizm faaliyetlerinde olduğu gibi kırsal turizmde dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan biri belki de en önemlisi hiç şüphesiz ki koruma kullanma dengesidir. Bu sayede mevcut kaynaklar kullanılırken korunacak ve gelecek nesillere aktarımı sağlanacak sürdürülebilir bir anlayış gelişecektir. Ekonomik katkısının yanı sıra somut ve soyut değerlerin kaybolmadan aktarımı ve tanıtımı da söz konusu olmaktadır.

Çalışmamızda ele aldığımız Ayaş'ta zengin kırsal turizm faaliyetleri kapsamında SWOT analiz tekniği kullanılarak yapılan değerlendirme sonrasında festival turizminin bölge için önemi, avantajı, dezavantajı, güçlü ve zayıf yönleri incelenmiştir. Analiz kapsamında güçlü yönleri ve fırsatların ön plana çıktığı ve bölgenin potansiyelinin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Ayaş'ın sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel miras öğeleri yanı sıra temel geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin de turizme konu olması, turizm faaliyetleri açısından kaynakların sürdürülebilir bir durumda olmasına işaret etmektedir. Ancak burada bölge için koruma kullanma dengesi göz ardı edilirse büyük problemlerin çıkacağı da unutulmamalıdır. Bununla birlikte, festival turizmi, yerel kültürün ticarileşmesi riskini de beraberinde getirebilir. Bazı festivaller, ticari amaçlar için kullanılarak yerel geleneklerin özgünlüğünü kaybetmesine neden olabilir. Bu durum, yerel halk arasında kültürel homojenizasyon endişelerine yol açabilir ve geleneksel festivallerin ticari markalara dönüşmesi, yerel kültürün yozlaşmasına ve kimliğin kaybolmasına neden olabilir. Bu nedenle, festival turizminin planlanması ve yönetimi, yerel kültürel mirasın korunmasına ve sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesine odaklanmalıdır. Nitekim kırsal turizm faaliyetlerinin temel çekici unsurlarından olan sakin ve temiz bir çevrenin varlığı tüm bu faaliyetlerin ortaya çıkması ve gelişmesine, kitlelere hitap etmesine zemin hazırlamaktadır. Denklem önemli bir parçası olan bu çevrede oluşabilecek zararlar doğal ve tarihi kültürel değerleri ortadan kaldıracabileceği gibi uzun vadede turizm gelirlerine de olumsuz etki edecektir.

Hemen her turizm faaliyetinde olduğu gibi Ayaş'ta da koruma kullanma dengesi burada da ön plana çıkmaktadır. Oldukça hassas olan doğal, tarihi ve kültürel miras öğelerinin nesilden nesile aktarılması noktasında büyük özveri gerekmektedir. 2023 yılı nüfus verilerine göre 15-64 yaş arası aktif nüfusu toplam 10.426 olan Ayaş'ta genç nüfusun azalmaması ve başka yerlere göç etmemesi için bölgede istihdam sağlanması da bir diğer dikkate alınması gereken husustur. Toplam nüfusun %67'sini oluşturan yetişkin nüfusun bölgede kalması ve aktif çalışma hayatında etkin rol oynaması açısından da hayati önem arz etmektedir. İş gücü potansiyelinin fazla olması ve bu gücün bölgede kalmaya devam etmesi de son derece hayatidir. Aksi takdirde yaşlı nüfusun bölgede yapılan turizm faaliyetlerinin hizmetinde ve diğer ekonomik faaliyetlerin sürdürülmesinde yetersiz kalması gibi bir tehlike bulunmaktadır. Buna bağlı olarak kırsal turizm faaliyetleri çerçevesinde bir azalma ve ekonomik girdi kaybı yaşanması söz konusu olmaktadır.

Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yeterli düzeye çıkarılması, konaklama, yeme-içme alanlarının da çevreye uyumlu olarak artırılması bölge turizmi için büyük önem taşımaktadır. Bölge tanıtımının yapılması neticesinde festivallerin de görünürlüğü ve ulaştığı kitle de artacaktır. Festivaller kültür mozaığı çerçevesinde, doğaya, çevreye ve tarihi kültürel miras gözetilerek sürdürülemez ise yararından çok zararı olacağı da bir gerçektir. Bölge halkından başlayarak gelen turistler içinde farkındalık içinde bir anlayış benimsenmelidir. Sadece ekonomik bir kaynak olarak görülür ve bu bakış açısı ile yararlanılması halinde yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır. Gerekli tanıtım, pazarlama, gelişme sağlanırken Ayaş'ın mevcut kapasitesi göz önüne alınmalı, çevrenin özenli bir şekilde korunarak yoğun nüfus faaliyetlerinin baskısından da kaçınılmalıdır. Dengeli bir dağılım ile söz konusu altyapının oluşturulması son derece hayati önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Acar, D. (Editör). (2013). *Ankara tanıtım kitapçıkları*. T.C. Ankara Valiliği. Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü.
- Akbaş, F., Koday, S. (2020). Kırsal alanların sürdürülebilir turizm kapsamında değerlendirilmesinin manisa ili özelinde analizi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (4), 1921-1940.
- Akova, İ. (2000). Alternatif Turizm Olanaklarımız. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, 8, 71-24.
- Akova, İ. (2016). Kırsal turizm. *Auzef Ders Kitabı*, İstanbul.
- Ankara Kalkınma Ajansı. (2018). *Ankara kırsal turizm saha araştırması*, <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr>.
- Ataya, A. (2021). The impact of rural tourism on the development of regional communities. *Journal of Eastern Europe Research in Business and Economics*, pp: 1-10. <http://dx.doi.org/10.5171/2021.652463>
- Ayaş Belediyesi (1999). *Ayaş'ın görsel tarihi*, Ayaş Belediye Başkanlığı, Ankara.
- Bakırcı, M. (2003). Kırsal Türkiye: Tarihsel gelişim, sorunlar ve kırsal kalkınma yaklaşımları. *Coğrafya Dergisi*, 11, 75-96. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iucogرافya/issue/25060/264569>
- Bakırcı, M. (2012). Kırsal yerleşmelerde ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesinde turizmin etkisi: Yaylalar Köyü örneği (Yusufeli/Artvin). *Türk Coğrafya Dergisi*, 57, 71-85. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tcd/issue/21224/227780>
- Bakırcı, M. (2019). *Entegre kırsal turizm: Kavramsal boyut ve temel prensipler*. Ed. Şahin, G., Üçışık Erbilen, S., Prof. Dr. Nuran Taşlıgil'e Armağan Beşeri ve İktisadi Coğrafya Araştırmaları, Eski Babil Yayınları.
- Balcı Akova, S. (2018). Değişen dünyada kırsal alanlar: Kırsal turizm. Ed. Sertkaya Doğan, Ö., Duran, E. *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Paradigma Akademi.

- Bayar, R., Yılmaz, M. (2018). *Ayaş ilçesi arazi örtüsü içerisinde tarım alanlarının değerlendirilmesi*. Geçmişten Geleceğe Taşınan Miras Ayaş, Ed. Mutlu Yılmaz, Ankara Üniversitesi Basımevi, ss: 105-121.
- Bilge, N. S. (2024). Kırsal turizmin sürdürülebilir kalkınmaya etkisi. *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi*, 2, 184-195. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3221810>
- Corina, S. G. (2018). *Rural tourism an opportunity for sustainable development*. "Ovidius" University Annals, Economic Sciences Series Volume XVIII, Issue 2, pp. 349-353.
- Çakı, M., Karasu, B., Karaveli, K., Çapar, U. (2007). *Ayaş çömlekçiliği ve farklı kullanımlar için ayaş kırmızı kilinin özelliklerinin belirlenmesi*. SERES 2007 IV. Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye Sır ve Boya Semineri Eskişehir, Bildiri Kitabı, ss: 486-494.
- Doğan, G. (2012). *Ankara İli Ayaş ilçesinin kırsal turizm potansiyeli açısından değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.]. Ankara Üniversitesi.
- Emekli, G., Baykal, F. (2010). *Kırsal halkın kırsal turizme bakış açısının saptanması: Bornova Örneği*. A.Ü. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi 2010 Bildiriler Kitabı, ss: 1-12, Ankara.
- Emekli, G., Südaş, İ., Soykan, F. (2007). *Göç, Kırsal Kalkınma-Kırsal Turizm ve Türkiye -Migration, Rural Development Rural Tourism and Turkey*, Ankara.
- Ercan, F. (2021). Covid-19 döneminde çevrimiçi yazılı medyada yükselen alternatif turizm türlerinin incelenmesi: Ulusal haber siteleri üzerine bir araştırma. *Alternatif Turizm Kapsamında Güncel Konular ve Araştırmalar*, (Ed. Çilesiz, E., Sezen Doğancılı, O.), ss. 143-168, Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Erdoğan, Z., Söylemezoğlu, F., Yanar, A. (2018). Ayaş el sanatlarının kültürel miras açısından önemi. *Geçmişten Geleceğe Taşınan Miras Ayaş*, Ed. Mutlu Yılmaz, Ankara Üniversitesi Basımevi, ss: 371-377.
- Ersay Yüksel, A. (2018). Ayaş camilerinde mimari özellikler. *Geçmişten Geleceğe Taşınan Miras Ayaş*, Ed. Mutlu Yılmaz, Ankara Üniversitesi Basımevi, ss: 321-341.
- Gülçubuk, B. (2018). Dünyada ve Türkiye’de kırsal kalkınma dinamikleri ve yerel yansımaları: ayaş ilçesi için çıkarım. *Geçmişten Geleceğe Taşınan Miras Ayaş*, Ed. Mutlu Yılmaz, Ankara Üniversitesi Basımevi, ss: 203-214.
- Gürdoğan, A. ve Tetik, S., (2016). Salihli’nin kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi, *International Journal of Social and Economic Sciences*, 6 (1), 59-68.
- Irshad, H. (2010). *Rural tourism-an overview*. Government of alberta, agriculture and rural development. Rural Development Division. (www1.agric.gov.ab.ca)
- Isaac, R. M. (2010). Alternative tourism: New Forms of tourism in bethlehem for the palestinian tourism industry. *Current Issues in Tourism*, 13 (1), 21-36. <https://doi.org/10.1080/13683500802495677>
- İmer, Z. (1992). *Ankara sofları*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kamuran Aydoğdu, E. (2022). *Toplumsal uygulamalar açısından ayaş mutfağı*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Karabacak, K. (2018). Ayaş ilçesi’nde nüfus gelişimi. *Geçmişten Geleceğe Taşınan Miras Ayaş*, Ed. Mutlu Yılmaz, Ankara Üniversitesi Basımevi, ss: 75-93.
- Kataya, A. (2021). The impact of rural tourism on the development of regional communities. *Journal of Eastern Europe Research in Business and Economics*, 2021, 1-10. <http://ibimapublishing.com/articles/JEERBE/2021/652463/>

- Keleş, Y., vd. (2020). Kapıkaya Fest'e katılanların festivale ilişkin kalite ve değer algılarının belirlenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi (İBD)*, 227-240. <https://dergipark.org.tr/pub/insanbilimleri/issue/59098/839673>
- Kladou, S. (2011). Kültür festivalleri: Genel bir bakış (Ed. Serhan Ada), *İstanbul'un festivalleri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Mansuroğlu, S., Dağ, V. (2016). Bingöl ilinin peyzaj potansiyelinin kırsal turizm olanakları (SWOT analizi yöntemi kullanılarak) açısından değerlendirilmesi. *Mediterranean Agricultural Sciences*, 29 (1), 9-16.
- Mutdoğan, S., Öktem, K. (2024). Sürdürülebilir kalkınma için turizm olanaklarının geliştirilmesi: Kuşadası örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 33 (2), 135-162. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/3842873>
- Pollukçu, P., Cesur, A. (2017). *Kırsal kalkınmada turizmin rolü: Ankara-Ayaş örneğinde bir değerlendirme*. UKECEK-17 Bildiriler Kitabı ss: 521, Edirne.
- Pollukçu, P., Cesur, A. (2018). Ayaş'ın kırsal kalkınma olanaklarının peyzaj mimarlığı açısından araştırılması. *Geçmişten Geleceğe Taşınan Miras Ayaş*, Ed. Mutlu Yılmaz, Ankara Üniversitesi Basımevi, ss: 219-229.
- Remoaldo, P., Freitas, I., Matos, O., Lopes, H., Silva, S., Dolores Sánchez Fernández, M., Cadima Ribeiro, J., and Ribeir, V. (2017). The planning of tourism on rural areas: The Stakeholders' perceptions of the boticas municipality (Northeastern Portugal). *European Countryside*, 9(3), 504-525. <http://dx.doi.org/10.1515/euco-2017-0030>
- Somuncu, M., Ceylan, S. (2015). Folk music, local dances and summer pasture festivals in rural areas of the Eastern Black Sea Region, Turkey. *Coğrafi Bilimler Dergisi CBD* 13 (2), 79-92.
- Soydemir, M. F. (2023). *Ankara ve ilçelerinde, geleneksel evler, yapım teknikleri ve geleneksel evlerden örnekler*. Ankara Büyükşehir Belediyesi, Ankara.
- Soykan, F. (1999). Doğal çevre ve kırsal kültürle bütünleşen bir turizm türü: Kırsal turizm. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 67-75. <https://dergipark.org.tr/pub/atad/issue/53224/706675>
- Toluna, A., Akyol, A. (2006). Kalkınma ve kırsal kalkınma: Temel kavramlar ve tanımlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2, 116-127. <https://dergipark.org.tr/pub/tjf/issue/20887/224180>
- Tuncer, B., Bakırcı, M. (2021). Milas ilçesinin (Muğla) entegre kırsal turizm analizi. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 44, 253-271. <https://dergipark.org.tr/pub/igge/issue/64222/883473>
- Uğurlu, Ö., Somuncu, M. (2018). Ayaş ilçesi'nde kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir yönetimi. *Geçmişten Geleceğe Taşınan Miras Ayaş*, Ed. Mutlu Yılmaz, Ankara Üniversitesi Basımevi, ss: 357-369.
- Ülker, N. (2009). Geleneksel ayaş dival işlemleri. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 4 (3), 130-139.
- Yılmaz, M., Atay, Ö. (2018). Ayaş'ta termal turizm potansiyeli ve çevresel etkileri. *Geçmişten Geleceğe Taşınan Miras Ayaş*, Ed. Mutlu Yılmaz, Ankara Üniversitesi Basımevi, ss: 243-260.
- Yücel, A. G. (2018). *Ayaş Karakaya geleneksel mimarisinin korunması bağlamında kentsel tasarım rehberi önerisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Extended Abstract

Tourism plays a vital role in shaping the global economy, society, and culture, serving as a significant driver of development and interaction. Among the many forms of tourism, festival tourism has emerged as an increasingly popular and impactful type of rural tourism. In recent years, festival tourism has gained prominence as a major source of income for numerous destinations, offering unique opportunities to showcase local culture and traditions, invigorate local economies, and attract visitors to specific regions. It represents a dynamic intersection of cultural celebration and economic activity, blending the preservation of heritage with the potential for sustainable development. The importance of festival tourism lies in its multifaceted contributions. Economically, it generates substantial benefits for local communities. The influx of tourists attending festivals stimulates spending in areas such as accommodation, dining, shopping, and other tourism-related activities. These expenditures directly support local businesses, boost income levels, and create employment opportunities, providing a crucial economic lifeline for rural and underdeveloped regions. Moreover, investments made in infrastructure and services to facilitate festival tourism yield long-term benefits for the host region. Improvements to festival venues, the expansion of transportation networks, and the enhancement of tourism facilities not only serve festival-related activities but also bolster the region's overall tourism potential, laying the groundwork for sustainable growth. Socially, festival tourism fosters cultural exchange and interaction, creating spaces where people from different backgrounds come together to share traditions, cuisines, and artistic expressions. These interactions enhance mutual understanding, reduce cultural prejudices, and promote global peace and cooperation. Festivals serve as a platform for cultural immersion, allowing visitors to engage deeply with local communities while offering residents an opportunity to showcase their heritage with pride. The involvement of local artists, craftsmen, and entrepreneurs in festival activities strengthens community bonds and contributes to the preservation of local culture. Active community participation in festivals reinforces social cohesion and promotes a shared commitment to cultural continuity, helping to preserve local identity in an increasingly globalized world. Culturally, festival tourism plays a critical role in preserving and promoting a region's heritage. Festivals provide a unique opportunity to showcase traditional crafts, music, dances, and rituals, offering a living exhibition of local culture. Tourists exposed to these cultural elements often develop a deeper appreciation for the region's heritage, which can lead to increased interest in preserving such traditions. Festivals instill pride in local communities, reinforcing their sense of cultural identity and ensuring that traditions are passed down to future generations. However, festival tourism also presents challenges, particularly the risk of commercialization. The transformation of traditional festivals into commercialized events aimed primarily at generating revenue can result in the loss of authenticity and the erosion of cultural heritage. This process of cultural homogenization can diminish the distinctiveness of local traditions and lead to identity loss. To mitigate these risks, careful planning and management are required to balance the economic benefits of festival tourism with the preservation of cultural integrity. Ayaş, a district of Ankara, Turkey, provides an illustrative example of the potential of festival tourism to contribute to local development. Rich in cultural and historical treasures, Ayaş offers an ideal setting for festivals that highlight its unique heritage. The festivals held in Ayaş play a significant role in revitalizing the region's tourism sector by attracting visitors and generating income for local businesses. The increased visitor traffic during festivals stimulates economic activity in areas such as accommodations, dining, and transportation, creating employment opportunities and fostering growth in tourism-related sectors. Furthermore, festival tourism in Ayaş serves as an effective tool for cultural promotion. By showcasing the district's traditions, crafts, and artistic expressions to a wider audience, festivals help preserve local cultural values and enhance their visibility on both national and international stages. Ayaş's participation in festival tourism also diversifies its tourism offerings. While Ayaş may not traditionally be a primary tourist destination compared to larger cities, the organization of festivals enables the district to carve out a distinct identity in the tourism market. This diversification enhances Ayaş's appeal and ensures that it attracts a broader range of visitors. Additionally, festival tourism stimulates the local economy by boosting sales of local products and handicrafts, providing income to local producers, and supporting small businesses. The funds spent on organizing and hosting festivals further contribute to economic vitality by directly benefiting the community. Social and cultural interaction facilitated by festival tourism in Ayaş is another critical benefit. Festivals provide a platform for meaningful exchanges between locals and visitors, fostering new friendships and deepening mutual understanding. Such interactions not only enhance the visitor experience but also strengthen the social fabric of the local community. Festivals bring people together, promoting a sense of unity and shared purpose that transcends cultural boundaries. Despite its numerous advantages, the success of festival tourism in Ayaş—and elsewhere—depends on effective planning and management. Active involvement and support from the local community are essential to ensure that festivals are aligned with the region's cultural values and development goals. Community participation helps maintain the authenticity of festivals, prevents over-commercialization, and ensures that the economic benefits of tourism are equitably distributed among residents. Additionally, festival tourism must be managed with sustainability in mind, balancing the needs of

visitors with the preservation of cultural and environmental resources. The findings from festival tourism in Ayaş highlight the potential for broader implications. Theoretical contributions include advancing the understanding of festival tourism as a means of cultural preservation and economic development, particularly in rural contexts. Practically, the insights gained can guide policymakers and tourism stakeholders in designing strategies that maximize the positive impacts of festival tourism while mitigating its challenges. For example, efforts to integrate local artisans and entrepreneurs into festival activities can enhance economic benefits and strengthen community engagement. Festival tourism in Ayaş also underscores the importance of diversifying tourism offerings to create a more inclusive and sustainable tourism economy. By positioning Ayaş as a destination for cultural and experiential tourism, festivals help the district attract a wider range of visitors and foster a more resilient tourism sector. The integration of local culture into festival programming ensures that visitors have an authentic and enriching experience while contributing to the preservation of the region's heritage. In conclusion, festival tourism offers significant economic, social, and cultural benefits for host communities. It provides an effective platform for promoting local culture, stimulating the economy, and fostering cultural exchange. However, to fully realize these benefits, careful planning and management are required. Strategies must focus on preserving cultural authenticity, encouraging local participation, and ensuring equitable distribution of economic gains. In the case of Ayaş, festival tourism has demonstrated its potential to revitalize the local economy, promote cultural heritage, and foster social cohesion. When implemented with the active involvement of the local community and a focus on sustainability, festival tourism can serve as a powerful tool for local development and contribute to the sustainable growth of the tourism sector. Future research could explore the broader applicability of these findings by examining similar initiatives in other regions, as well as investigating the long-term impacts of festival tourism on cultural preservation and community development.